

Özet

Rusya'nın dış politikasını, Boris Yeltsin dönemi ve Vladimir Putin dönemi olmak üzere temelde iki ana döneme ayırmak mümkündür. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) dağılması, Rusya Federasyonu'na çok sayıda ekonomik, politik ve sosyal sorun miras bırakmıştır. Bu sorunların bir kısmı halen çözülememiştir ve gelecekte de Rus dış politikasını şekillendirmeye devam edecek gibi görünmektedir.

Türk-Rus ilişkileri, Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra "bavul ticareti" ile başlamış ve bu ticaret, iki ülke arasındaki ilişkilerin gelişmesine katkıda bulunmuştur. Bu dönemde, Rusya'da yaşanan ekonomik belirsizlikler ve tüketim mallarına olan yüksek talep, Türk girişimciler için yeni fırsatlar yaratmıştır. 2000'li yılların başından itibaren her iki ülkenin de Batı ile yaşadığı sorunlar, Türk-Rus ilişkilerinin ivme kazanmasına yol açmıştır. Liderlerin rolü, bu ilişkilerin gelişmesinde önemli bir faktör olmuştur. 2016 yılından bu yana, iki ülke arasındaki sorunlar genellikle liderler arasında yapılan görüşmelerle çözülmüştür.

İki ülke arasındaki ekonomik işbirliği, ticaret hacminin artması ve enerji alanındaki bağımlılık, ilişkilerin stratejik önemini artırmaktadır. Ancak zaman zaman yaşanan sorunlar ve bölgesel rekabet, ilişkilerin karmaşıklığını artırmaktadır. İki ülke, rekabet potansiyeli taşıyan bu alanlardaki çıkarlarını, ikili ilişkilerine zarar vermeden yönetmeyi başarmıştır. Türk-Rus ilişkileri, tarihsel ve stratejik dinamikler çerçevesinde karmaşık bir yapıya sahiptir. Her iki ülke de bölgesel ve küresel politikalarını, ikili ilişkileri güçlendirecek şekilde yönetmeye çalışmaktadır.

Putin Dönemi Rus Dış Politikasında Türkiye ve Türk-Rus İlişkilerinin Geleceği.

Prof. Dr. İlyas KEMALOĞLU - Marmara Üniversitesi Öğretim Üyesi

Rus dış politikası, temelde iki ana döneme ayrılmaktadır: Boris Yeltsin dönemi ve Vladimir Putin dönemi. Putin dönemi ise kendi içinde farklı aşamalar barındırmaktadır. SSCB'nin dağılması, Rusya Federasyonu'na çok sayıda ekonomik, politik ve sosyal sorun miras bırakmıştır. Bu sorunların bir kısmı halen çözülememiştir ve gelecekte de Rus dış politikasını şekillendirmeye devam edecek gibi görünmektedir.

Sovyetler Birliği'nin parçalanması, Yugoslavya'nın bölünmesine kıyasla daha kansız ve daha az sancılı olmuştur. Bunun temel nedenlerinden biri, parçalanma sürecindeki liderlerin görece işbirliği içinde olmasıdır. Ancak bu "sorunsuz" ayrışma algısı, birçok önemli meselenin göz ardı edilmesine yol açmıştır. Günümüzde bu sorunlar yeniden ortaya çıkmaktadır. Karabağ ve Ukrayna krizleri buna örnek olarak gösterilebilir.

Putin, iktidara geldikten sonra dış politika anlayışını şekillendiren en önemli söylemlerden birini dile getirmiştir: "Sovyetler Birliği'nin dağılması, 20. yüzyılın en büyük jeopolitik felakettir." Bu cümle, Rusya'nın küresel bir güç olarak eski konumuna dönmesi gerektiği inancını yansıtmaktadır. Putin'e göre; Rusya'nın küresel bir oyuncu olabilmesi, öncelikle bölgesel bir lider olarak konumunu sağlamlaştırmasına bağlıdır.

Putin'in dış politika stratejileri, özellikle eski Sovyet cumhuriyetlerine odaklanmıştır. Bu stratejiler şunları içermektedir:

- **Siyasi Destek Sağlama:** Mevcut rejimleri destekleme.
- **Rus Nüfusuna Yönelik Politika:** Yabancı ülkelerde yaşayan Rus kökenli nüfusa hitap eden politikalar izleme.
- **Bölgesel Müdahaleler:** Gürcistan, Ukrayna ve Karabağ gibi bölgelerdeki krizlere doğrudan veya dolaylı müdahalelerde bulunma.

Rusya'nın eski Sovyet ülkelerine yönelik politikaları, Türkiye'yi doğrudan etkilemektedir. Özellikle Güney Kafkasya, Karadeniz ve Orta Asya'daki gelişmeler, iki ülkenin çıkarlarının çakıştığı alanlar olarak dikkat çekmektedir. Karabağ meselesi ve Ukrayna Krizi, Türkiye'nin güvenlik ve enerji politikaları açısından önemlidir. Sovyet mirası ve Putin dönemi dış politika stratejileri, günümüz uluslararası ilişkilerinde hem bölgesel hem de küresel ölçekte kritik bir rol oynamaktadır.

Sovyet sonrası dönemde Türkiye-Rusya ilişkilerinin temelleri "bavul ticareti" olarak adlandırılan ticari faaliyetlerle atılmıştır. Bu süreç, ekonomik alışverişin yanı sıra kültürel ve toplumsal etkileşimleri de beraberinde getirmiştir. Bavul ticaretiyle birlikte ticaretin, turizmin ve hatta evliliklerin artması, iki halk arasındaki algı sorunlarının çözülmesine katkı sağlamıştır. Günümüzdeki yoğun ve sıkı ilişkilerin temelinde bu başlangıç yatmaktadır.

21. yüzyılın başında bu ilişkiler ivme kazanmış ve geline nokta stratejik bir boyut kazanmıştır. Bu dönemi şekillendiren birkaç temel faktör bulunmaktadır:

- **Batı ile Sorunlar:** Hem Türkiye hem de Rusya, 21. yüzyılın başlarında Batı'yla çeşitli sorunlar yaşamıştır. Bu durum, iki ülkenin birbirine daha fazla yakınlaşmasına neden olmuştur. Benzer bir yakınlaşma, 20. yüzyılın başlarında da yaşanmıştır.

8 Ocak 2025

• **Batı'nın Algısı:** Hem Rusya hem de Türkiye, Batı tarafından “öteki” olarak görülmeye devam etmektedir. Her iki ülke de Batı'nın gözünde “Doğulu” kimliğini tam anlamıyla kaybetmemiştir.

• **Lider Faktörü:** Erdoğan ve Putin'in kişisel liderlik tarzları ilişkilerde belirleyici olmuştur. Özellikle 2016'daki uçak krizi sonrasında liderlerin daha açık ve doğrudan bir iletişim stratejisi benimsediği gözlemlenmiştir. Öncesinde liderler, ilişkilerin zarar görmemesi için kritik konulardan kaçınmayı tercih ediyordu. Ancak bu olaydan sonra ilişkilerin daha şeffaf ve net olduğu bir dönem başlamıştır.

Dünyada yaşanan ekonomik sıkıntılara rağmen Türkiye ile Rusya arasındaki ticaret hacmi artmaya devam etmektedir. Özellikle Rusya-Ukrayna Savaşı, bu ticari ilişkilerin gelişmesine olumlu yönde katkı sağlamıştır. Savaş, sadece iki ülke arasında değil, daha geniş bir bağlamda Rusya ile Batı arasındaki bir çatışmaya dönüşmüştür. Bu durumda Türkiye, ekonomik olarak karlı bir pozisyon elde etmiştir. Rusya'nın Batı'yla ilişkilerinin kötüleşmesi, Türkiye'nin bölgedeki stratejik rolünü artırmıştır. Özellikle doğrudan uçuşların kesilmesiyle Türkiye, Rusya için ana bir bağlantı noktası haline gelmiştir. Batı'nın Rusya'ya uyguladığı yaptırımlar nedeniyle Türkiye, Rusya'nın Batı'ya açılan kapısı konumuna gelmiş ve bu durum Türkiye'nin Rusya nezdindeki değerini daha da artırmıştır. Batılı şirketlerin Rusya'dan çekilmesiyle oluşan boşlukları Türk şirketleri doldurmaya çalışmaktadır.

Türkiye ile Rusya arasındaki en önemli işbirliği alanlarından biri de enerjidir. Türkiye, Mavi Akım ve TürkAkım boru hatları üzerinden Rusya'dan doğalgaz tedarik etmektedir. Doğalgaz, Türkiye'nin enerji ihtiyacını karşılamada kritik bir rol oynamaktadır. Özellikle Rusya'nın Ukrayna üzerinden Avrupa'ya doğalgaz akışını kesmesinin ardından Türkiye'nin önemi daha da artmıştır. Türkiye'nin doğalgaz tüketimindeki Rusya bağımlılığı %42 seviyesindedir ve bu durum enerji güvenliği açısından bazı soruları gündeme getirmektedir. Bu bağımlılığın Rusya tarafından siyasi veya ekonomik bir baskı aracı olarak kullanılıp kullanılmayacağına dair endişeler dile getirilmektedir. Her ne kadar enerji bağımlılığı bir tartışma konusu olsa da Rusya'nın Türkiye için güvenilir bir enerji ortağı olduğu birçok kez kanıtlanmıştır.

Türkiye ile Rusya arasındaki ticaret ve enerji işbirliği, mevcut jeopolitik koşullarda stratejik önem taşımaktadır. Türkiye'nin enerji güvenliğini sağlamak için attığı adımlar ve ekonomik fırsatlardan faydalanma becerisi, bu işbirliğinin geleceğini şekillendirecektir.

Türkiye ve Rusya, uluslararası sorunlara benzer bakış açılarına sahip olup Karadeniz ve Filistin gibi meselelerde ortak tutum sergileyebilmektedirler. Ancak, bu ilişkilere zarar

verebilecek bazı konular da vardır. Bunlardan ilki, Türkiye'nin Birleşmiş Milletler'in (BM) revizyonuyla ilgili yaklaşımıdır. Rusya, BM Güvenlik Konseyi'nin daimi bir üyesi olup bu yapının yeniden düzenlenmesine karşıdır. Aynı şekilde Türkiye'nin Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) üyeliği, Rusya ile Türkiye arasındaki ilişkileri engellemiyor olsa da iki ülke arasında bir sürtüşme yaşandığında, özellikle Rusya tarafından bu durum vurgulanmaktadır.

Bir diğer sorun ise Rusya'nın etkin bir şekilde yer aldığı BRICS gibi organizasyonlara Türkiye'nin katılma isteğine rağmen üyelik talebinin karşılık bulamamasıdır. Rusya'nın PKK'ya destek vermiş olması da önemli bir konu olmaktadır. Türkiye, Rusya'dan PKK'yı terör örgütü olarak tanımlamasını talep etmektedir, fakat talep yerini bulamamıştır. Kürtler, her dönemde Rus dış politikasının önemli bir unsuru ve kozunu oluşturmuşlardır. Ayrıca, iki ülke arasında gölgeli rekabet de mevcuttur. Bu rekabet, Rusya'nın Ukrayna'daki savaşı nedeniyle bir süre azalmakla birlikte hala devam etmektedir. Bu gölgeler, özellikle Kafkasya'da belirginleşmektedir.

Kırım'ın statüsü, Türkiye-Rusya ilişkilerindeki diğer kritik bir konudur. Türkiye, Ukrayna'nın toprak bütünlüğünü savunduğu için Kırım'ı Ukrayna'ya ait olarak görmektedir. Buna rağmen Rusya ve Türkiye arasındaki ilişkiler kötü etkilenmemiştir. Çünkü Türkiye, denge politikası izlemektedir. Bu durum, her iki ülkenin de karşılıklı olarak ilişkilerin seviyesine verdiği önemin bir göstergesidir.

Suriye'deki gelişmeler de Türkiye-Rusya ilişkileri için kritik bir noktadır. Suriye'deki dengeler çok hızlı bir şekilde değişmiştir. Arap Baharı sonrası Rusya'nın bölgedeki en önemli müttefiki olan Suriye hükümetinin düşmesi, Rusya için büyük bir felaket olmuştur. Bu, SSCB'nin çöküşünden sonraki Rusya için en büyük bölgesel felaket olarak görülmektedir. Rusya, Suriye'de hâlâ askeri üsler bulandırmakta olup tamamen bölgeden çekilmiş değildir.

Sonuç

Rusya'da Putin dönemi çeyrek asrı geride bırakmıştır. Bu dönemde Rusya'nın dış politikasında önemli dönüşümler yaşanmıştır. SSCB'nin yıkılışından kalan çözülmemiş sorunlar, hem Putin'in politikalarını hem de Rusya-Türkiye ilişkilerini etkileyen faktörler arasındadır. SSCB sonrası oligarklar sorununu ve ekonomik krizleri enerji gelirleriyle çözen Rusya, dış politikasında eski Sovyet coğrafyasını öncelikli alan olarak belirlemiştir. Rusya'nın dış politikada aktif bir rol oynaması, 2000'li yıllarda hem eski Sovyet coğrafyasında hem de Orta Doğu, Güney Amerika ve Afrika'daki etkisini artırmasıyla kendini göstermiştir.

8 Ocak 2025

Putin'in stratejik hedefleri, enerji gelirlerini etkin bir biçimde kullanarak ekonomik bağımsızlığı sağlama ve Rusya'yı yeniden bir güç merkezi haline getirme çabası çerçevesinde şekillenmiştir. Bu bağlamda Kafkasya'daki ayrılıkçı hareketlerin desteklenmesi, enerji koridorlarının kontrolü ve ekonomik yardımlar önemli araçlar olmuştur. Aynı zamanda Rusya, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Avrupa Birliği'nin (AB) etkisini dengelemek amacıyla kendi çıkar alanlarında etkinliğini artırmaya odaklanmıştır. Bu hedefler, sadece bölgesel düzenlemelerle sınırlı kalmayıp küresel siyasette daha aktif bir Rusya imajı oluşturmayı hedeflemektedir.

Rusya'nın dış politikasında kullandığı temel araçlar arasında mevcut rejimleri desteklemek, eski Sovyet coğrafyasındaki Rus nüfusu korumak, enerji ve ekonomi konuları üzerinden baskı kurmak ve maddi yardımlar yer almaktadır. Son yıllarda, dijital diplomasi ve siber güvenlik konularında da etkisini artıran Rusya, bu alanları modern dış politikasının bir uzantısı olarak kullanmaktadır.

Türkiye ve Rusya arasındaki ikili ilişkiler, ticaret, turizm ve enerji gibi çok önemli alanlarda derinleşmiş ve bu noktada gelinen seviyeye her iki ülke de büyük bir önem atfetmektedir. Her ne kadar bazı alanlarda rekabet yaşansa da Türkiye ve Rusya bu rekabeti dikkatle yönetmekte ve doğrudan birbirilerini olumsuz yönde etkilememeye özen göstermektedirler. Bu, her iki ülkenin pragmatik bir yaklaşım sergileyerek çıkarlarını koruma çabasının bir sonucudur.

Yazar Hakkında

Prof. Dr. İlyas KEMALOĞLU - Marmara Üniversitesi Öğretim Üyesi

2001 yılında Marmara Üniversitesi Tarih Bölümü'nden lisans derecesiyle mezun olmuştur. 2003 yılında Altın Orda-İlhanlı Münasebetleri başlıklı teziyle yüksek lisansını, 2008 yılında ise Altın Orda ve Rusya: Rusya Üzerindeki Türk-Tatar Etkisi başlıklı teziyle doktorasını tamamlamıştır. 2012 yılında doçent, 2017 yılında profesör unvanını almıştır. Prof. Dr. Kemaloğlu, Rusça, İngilizce, Farsça, Slav dilleri ve Türk lehçelerini bilmektedir. 2004-2008 yılları arasında Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi'nde (ASAM) Rusya-Ukrayna masasında görev yapmıştır. 2009-2012 yılları arasında Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği'ne bağlı Ermeni Araştırmaları Grubu Projesi çerçevesinde, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu'nda çalışmıştır. 2009-2013 yılları arasında ise Orta Doğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM)'nde "Avrasya Danışmanı" olarak görev yapmıştır.

2013-2020 yılları arasında Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi olarak görev yapmıştır. 2020 yılından itibaren Marmara Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nde çalışmalarını sürdürmektedir. Ayrıca Yeditepe Üniversitesi'nde de ders vermektedir. Prof. Dr. İlyas Kemaloğlu, 2013 ve 2018 yıllarında arka arkaya iki kez Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Bilim Kurulu'na asli üye olarak seçilmiştir.

Prof. Dr. Kemaloğlu'nun çalışmalarının büyük bir kısmı Altın Orda, Tatar Hanlıkları, Rusya tarihi, Türk-Rus münasebetleri ve günümüz Avrasya coğrafyasındaki gelişmeler üzerine yoğunlaşmıştır. Altın Orda ile ilgili çalışmaları, Türkiye'de konuyla ilgili önemli bir boşluğu doldurmuştur.

Kazan'da faaliyet gösteren Altın Orda Araştırmalar Merkezi'nde danışmanlık yapan ve merkezin yayınladığı Golden Horde Review adlı derginin yayın kurulu üyesi olan Prof. Dr. Kemaloğlu, 2009 yılında Ötüken Yayınları'ndan çıkan Altın Orda ve Rusya: Rusya Üzerindeki Türk-Tatar Etkisi adlı eseriyle 2011 yılında Türk Tarih Kurumu Teşvik Ödülü'ne, 2019 yılında ise İlim Yayma Vakfı Sosyal Bilimler Ödülü'ne layık görülmüştür.

Altın Orda ve Hanlıklar tarihine ek olarak, Prof. Dr. Kemaloğlu'nun Türkçeye kazandırdığı başlıca ana kaynaklar arasında farklı dönemlerde Osmanlı topraklarına gelen Rus diplomatlarının elçilik raporları ve hatıraları bulunmaktadır. Bunun yanı sıra, Ermeni meselesi ve Sultan II. Abdülhamid Dönemi ile ilgili Rus arşiv belgelerini Türkçeye tercüme ederek, Türk araştırmacılarının kullanımına sunmuştur.

Son çalışmalarının arasında Atlas Tartarica ve Rus Genelkurmay Belgelerinde II. Abdülhamid ve Osmanlı Ordusu gibi prestijli yayınlar yer almaktadır. Ayrıca metin yazarlığı ve danışmanlığını yaptığı, yedi dile çevrilen ve 13 bölümden oluşan Türkler Belgeseli, son derece dikkat çekmiştir.

8 Ocak 2025**Türk Dış Politikasında Güncel Konular**

Küresel ve bölgesel rekabet uluslararası ilişkilerde baş döndürücü bir değişim ve dönüşümle sonuçlanmaktadır. Devletler arası savaşlar, iç savaşlar, terörizm, ekonomik ve teknolojik rekabet, artan nüfus artışıyla birlikte kıt kaynakların her geçen gün daha da kritik hale gelmesi, düzenli ve düzensiz göçler, salgın hastalıklar devletlerin güvenlik anlayışını hızla değiştirmekte, bu karmaşık ve hızla değişen gündemde karar almak ve uygulamak daha da zorlaşmaktadır.

Küresel ve bölgesel rekabette önemli rol oynayan Türkiye bu gelişmelerden önemli derecede etkilenirken, uluslararası politikada da etkin rol oynamaktadır. Bu açıdan Türk dış politikasında alınan kararlar Türkiye'nin güvenliğinde de temel rolü oynarken aynı zamanda bölgesel ve küresel gelişmeleri de önemli ölçüde etkilemektedir.

Uluslararası İlişkilerdeki gelişmeleri yakından takip etmek ve doğru okumak, dış politikada karar almak konusunda temel rolü oynamaktadır. İlgili devlet kurumları kadar üniversiteler ve düşünce kuruluşları da bu süreçte önemli rol oynamaktadır. Kapadokya Üniversitesi (KÜN) ve Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) iş birliğinde yürütülen bu proje ile Türk Dış Politikasında Güncel Konuların, bu konudaki uzmanlar ile tartışılması, ele alınması ve Türk Dış Politikasında alınacak kararlara ışık tutması amaçlanmaktadır.

Proje hakkında detaylı bilgiye;
<https://commonhorizon.kapadokya.edu.tr/> adresinden ulaşabilirsiniz.

Prof.Dr. Şafak OĞUZ

2019 yılında Doçentlik ve 2024 yılında Profesör unvanını alan Prof.Dr. Şafak OĞUZ, Türk Silahlı Kuvvetleri'ndeki (TSK) 23 yıllık hizmetinden sonra 2021 yılında emekli olmuştur. Görevi esnasında Birleşmiş Milletler (BM) ve Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) bünyesinde de çalışan OĞUZ, Kitle İmha Silahları, Terörizm, Uluslararası Güvenlik, Uluslararası Örgütler ve Barış ve Çatışma Çalışmaları konularında çalışmalar yapmaktadır. Prof.Dr. Şafak OĞUZ, halen Kapadokya Üniversitesi İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi Dekan Vekili olarak görev yapmaktadır. İyi derece İngilizce ve Almanca bilmektedir.

Prof. Dr. Mehmet Seyfettin EROL

Boğaziçi Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden 1993'de mezun oldu. Boğaziçi Üniversitesi'nde 1995'de Yüksek Lisans çalışmasını tamamlayan Erol, 2005 yılında Ankara Üniversitesi'nde yaptı. 2009'da "Uluslararası İlişkiler" alanında doçent ve 2014 yılında da Profesörlük unvanlarını aldı.

Uzmanlık alanları, "Jeopolitik", "Kriz Yönetimi", "Güvenlik", "Türk Dış Politikası" ve "Türk Dünyası" olan Prof. Erol'un, bu konularda çok sayıda bilimsel makalesi ve kitabı bulunmaktadır.

Avrasya Dosyası, Karadeniz Araştırmaları, Gazi Akademik Bakış, Bölgesel Araştırmalar Dergisi, Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları dergileri editörlükleri ile TRT, Kanal A ve BBN Türk'te radyo-televizyon programları yapan, Türkiye'nin önde gelen dergi ve gazetelerinde köşe yazarlığı yapan-görüşleri yayımlanan Prof. Erol, bu çalışmalarından dolayı 2007'de Türk Dünyası Yazarlar ve Sanatçılar Vakfı (TÜRKSAY) "Türk Dünyası Hizmet Ödülü", 2015'de Türkiye Yazarlar Birliği (TYB) "Basın-Fikir Ödülü" başta olmak üzere çok sayıda ödüle layık görülmüştür.

Ufuk, Ankara ve Gazi Üniversitelerinde dersler veren Prof. Erol, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İİBF Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde öğretim üyesi olarak akademik çalışmalarını devam ettirmektedir. Türkiye'nin önde gelen düşünce merkezlerinde (ASAM, SDE, GSAM, USGAM) uzman ve kurucu başkan olarak görevler üstlenen Prof. Erol, 2016'dan bu yana Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) Kurucu Başkanı olarak bu alandaki faaliyetlerini devam ettirmektedir.